

Handelshøyskolen BI

MAN 51591 Anvendt økonomi for ledere - Globale perspektiver

Term paper 60% - W

Predefinert informasjon

Startdato:	03-09-2021 09:00	Termin:	202120
Sluttdato:	06-12-2021 12:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	P		
Flowkode:	202120 21556 IN03 W P		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Ragnhild Johansen

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Prosjektoppgave MAN5159 Anvendt økonomi for ledere - Globale perspektiver
Naun på veileder *:	Espen Ekberg og Anders Tveit

**Inneholder besvarelsen
konfidensielt
materiale?:** Nei

**Kan besvarelsen
offentliggjøres?:** Ja

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	11
Andre medlemmer i gruppen:	Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Innholdsfortegnelse

ØKONOMISK HISTORIE	1
INNLEDNING	1
HOVEDDEL	1
OPPGAVE 1A. HOVEDTREKKENE I VELSTANDSUTVIKLINGEN	1
OPPGAVE 1B-1. FAKTORER SOM PÅVIRKER VELSTANDSUTVIKLINGEN	4
OPPGAVE 1B-2. VELSTANDSUTVIKLINGEN I NORGE OG OMRÅDET SOM I DAG ER SERBIA, KROATIA OG SLOVENIA, I PERIODEN 1800-1941	6
OPPGAVE 2. «DEN ØKONOMISKE GLOBALISERINGEN ER OVER»	9
OPPSUMMERING AV OPPGAVENS HISTORIEDEL	14
MAKROØKONOMI	15
INNLEDNING TIL PROSJEKTOPPGAVENS DEL OM MAKROØKONOMI	15
OPPGAVE 1 EN PERIODE HVOR NORGE OPPLEVDE NEGATIV ØKONOMISK VEKST.....	16
OPPGAVE 2 «BRUK AV ØKONOMISKE VIRKEMIDLER I FORBINDELSE MED KORONA PANDEMIEN VIL FØRE TIL INFLASJON»	22
OPPSUMMERING AV PROSJEKTOPPGAVENS DEL OM MAKROØKONOMI	26
REFERANSELISTE	27

Antall ord: 6943/20 = 347 pr side

Figurer, innholdsfortegnelse og referanser ikke medregnet.

Økonomisk historie

Innledning

I denne oppgaven vil jeg ta for meg hva økonomisk historie er, og beskrive hovedtrekkene i verdens velstandsutvikling frem til i dag (oppgave 1a). Jeg vil også kort redegjøre for relevante faktorer som kan bidra til å forklare den økende ulikheten mellom nasjoner og regioner når det gjelder velstand, i perioden fra ca.1800. For å besvare oppgaven vil jeg benytte primært økonomihistorisk teori fra pensumlitteraturen (Allen, 2011; Bourguignon, 2015) og informasjon fra pensumgjennomgang ved Espen Ekberg (2021) i kurset «Anvendt økonomi for ledere – globale perspektiver» ved BI.

Etter en deskriptiv gjennomgang av utviklingstrekk og faktorer, vil jeg sammenlikne Norge og området som i dag omfatter Serbia, Kroatia og Slovenia, med hensyn til forskjellig velstandsutvikling (oppgave 1b) og forklare ulikhetene i utviklingen ved hjelp av de aktuelle forklaringsfaktorene beskrevet i oppgave 1a.

Her vil jeg i tillegg til kildene nevnt ovenfor, benytte supplerende kilder som Store Norske Leksikon og aktuelle temaartikler publisert på nett.

Til slutt vil jeg diskutere påstanden «Den økonomiske globaliseringen er over» i lys av hovedtrekkene i den økonomiske historien om velstandsutviklingen i verden (oppgave 2). Avslutningsvis vil jeg oppsummere kort den samlede essensen i oppgaven.

Hoveddel

Økonomisk historie handler om hvordan mennesker gjennom tidene har sikret seg nødvendige ressurser for å overleve, og hvorfor noen land er fattige mens andre er rike. Velstandsutviklingen forstås og måles gjennom landenes, eller regionenes, produksjon av verdier, menneskenes levealder og deres reallønn.

Økonomisk historie baserer seg på en forståelse av utviklingsprosesser som er dynamiske og komplekse, til forskjell fra økonomiske modeller, som baserer seg forenklete årsaksforklaringer (Ekberg, 2021).

Oppgave 1a. Hovedtrekkene i velstandsutviklingen

Velstandsutviklingen fra «tidens morgen» til i dag, kan fremstilles gjennom beskrivelse av fire primære faser eller tematiske perioder; «Malthusfellen»,

«Handelsøkonomiene», «The great divergence» og «Catch up/The great convergence» (Allen, 2011; Ekberg, 2021). Jeg vil her gjøre rede for disse.

Malthusfellen

Frem til ca. 1800 karakteriseres verdensøkonomien av tilnærmet ingen vesentlig økonomisk vekst, eller bare mindre svingninger i velstandsnivået for verdens befolkning. Befolkningsteoretikeren Malthus beskrev i 1798 fenomenet som senere er blitt betegnet som «Malthusfellen» som en situasjon der en aldri oppnår vedvarende velstandsøkning, fordi enhver økonomisk vekst eller utvikling blir «spist opp» av en påfølgende befolkningsvekst. Denne situasjonen var særlig karakteristisk for verdensøkonomien frem til slutten av 1600-tallet. Fenomenet oppstod, beskrev han, fordi den økonomiske veksten og velstandsøkningen, ga bedre levekår, som igjen ga økt befolkningsvekst. Befolkningsveksten medførte deretter at den økte levestandarden, for eksempel i form av bedre tilgang på ressurser som mat eller andre råvarer, måtte fordeles på flere i en slik grad at velstandsveksten i praksis ble «nullet ut» ved at den måtte fordeles på flere mennesker. Etter det siste store pestutbruddet i England i 1680 gikk verden inn i en periode der verdens ledende økonomier greide å øke sin produktivitet raskere enn befolkningsveksten, og utvikle seg fri for «Malthusfellen» som tidligere hadde begrenset vedvarende velstandsvekst (Allen, 2011; Ekberg, 2021).

Handelsøkonomiene

Perioden mellom ca. år 1500 og 1800 betegnes av Allen (2011) som «The merchantalist area» eller «Handelsøkonomiene» som en vil kalle perioden på norsk (Ekberg, 2021). Perioden kjennetegnes ved at de ledende økonomiene, som England og Nederland økte sin velstand raskere enn andre land i verden. De store oppdagelsesreisene, som tidligere var dominert av spanjoler og portugisere, ble erstattet av omfattende kolonialisering og handelsglobalisering ledet av England og Nederland, som sterke sjøfarende nasjoner, med verdensomspennende og effektive handelsimperier (ibid.).

«The great divergence»

Den industrielle revolusjon startet i England på slutten av 1700-tallet og resten av vest Europa og senere nord Amerika og Australia, fulgte etter gjennom 1800-tallet. Allen (2011) bruker begrepet «catch up» om denne utviklingen, hvor andre

vestlige land tok igjen Englands industrielle forsprang. Økt produksjon til lavere kostnad ga stor og vedvarende velstandsvekst som følge av at en utviklet maskinelle produksjonsmetoder, basert på vann- og kullkraft. På denne måten ble produksjonen mindre avhengig av dyr menneskelig arbeidskraft. Også Norge var en del av denne utviklingen allerede omkring 1800 (Ekberg, 2021).

Mange land mestret ikke overgangen til industrielle produksjonsmetoder og forble dominert av en håndverksbasert ferdigvareproduksjon, som i denne perioden ikke var konkurransedyktig mot vest Europeisk industri. Det var særlig de store asiatiske imperiene som brøt sammen i løpet av 1800-tallet som følge av denne utviklingen. De hadde tidligere dominert ferdigvareproduksjonen, særlig av tekstiler og klær, men håndverksproduksjonen greide ikke holde stand mot den industrialiserte konkurransen. Det var kanskje særlig den store tilgangen på billig arbeidskraft som forsinket overgangen til industrialisert produksjon i disse landene, mens en i vest Europa raskt så lønnsomheten i å erstatte dyr arbeidskraft med å investere i nye maskiner og redusere behovet for arbeidere. Frem mot 1950 oppstod det slik et stort sprik mellom velstands- og produktivitetsveksten i ulike deler av verden, i økonomisk historie betegnet som «The great divergence» (Allen, 2011; Ekberg, 2021).

«The great convergence»

Perioden fra ca 1950 til i dag omtales som «The great convergence». Betegnelsen henspiller på at flere av verdens land eller økonomier, særlig i øst Asia, begynte å raskt hente inn «forspranget» hos de tidlig industrialiserte landene. Store asiatiske økonomier vokste raskt frem gjennom «Big push industrialization», hvor de planmessig utviklet mange samfunnssektorer samtidig og investerte stort i moderne og høyteknologiske produksjonsprosesser. Dette medførte på ny en global situasjon der velstandsforskjellene mellom land ble mindre. Afrika, særlig sør for Sahara, greide ikke å oppnå samme store industrialisering og velstandsutvikling som de store asiatiske økonomiene, og forble som region svak i sammenlikning med den globale velstandsutviklingen. Et sammensatt bilde av faktorer har bidratt til at Afrika som region aldri har oppnådd en høy konkurransevne. Regionen utviklet ikke det nødvendige grunnlaget som avansert landbrukssamfunn, dernest bidro kolonitiden til å hemme utvikling av samfunnsstrukturene. Blant annet gjennom direkte, og senere indirekte styresett,

som ga lite rom ut for utvikling av demokrati. Svak allmenn utdanning og dårlig utvikling av bankvesenet (Allen, 2011; Ekberg, 2021).

Oppgave 1b-1. Faktorer som påvirker velstandsutviklingen

Jeg vil her gjøre kort rede for sentrale faktorer som særlig tenkes å påvirke velstandsutviklingen i et land eller en region. Kilder for denne deloppgaven er Allen (2011), Ekberg (2021) og Bourguignon (2015), og supplerende pensumlitteratur (angitt i tekst).

Geografiske faktorer

Med geografiske faktorer som påvirker velstandsutvikling menes eksempelvis egenskaper eller utforming av ladets, eller regionens geografi, så som det er særlig preget av fjellandskap, skog eller landbruksegnete arealer, om det finnes en kystlinje og om denne er egnet for havner, lasting og lossing av skip og liknende som innvirker på potensialet for økonomisk vekst. Geografiske faktorer omhandler også forhold som knytter seg til nærhet eller avstand til aktuelle handelspartnere, eller nødvendig arbeidskraft. Det dreier seg i tillegg om tilgang på nødvendig energi og råvarerressurser, så om kull, malm og olje, eller andre naturressurser.

Institusjoner

Faktorer som knytter seg til et land eller en regions institusjoner, omhandler forhold som inngår i området styresett, så som om en har demokrati, parlamentarisme eller mer autoritære styresett, en velfungerende rettsstat med fungerende lover og regler, grad av tillit mellom mennesker og mellom mennesker og myndigheter, om samfunnet kjennetegnes som «inclusive» eller «extractive» og omfanget av eventuelle destruktive forhold som utbredt korrupsjon eller liknende.

Kultur

Kulturen som påvirkningsfaktor for velstandsutviklingen omhandler befolkningens nivå av og tilgang på kunnskap, så som lese- og regneferdigheter, samfunnskunnskap og allmenn opplysthet, samt tilgang på kulturell kapital som ledd i å utvikle og opprettholde en velfungerende og tilfreds befolkning.

Teknologi (-feller)

Land eller regioner med knapp og kostbar arbeidskraft vil lettere se lønnsomhet i å investere i teknologi og automatiserte arbeidsprosesser, fremfor å øke produksjon ved hjelp av dyr menneskelig arbeidsressurs. I områder med stor tilgang på billig arbeidskraft vil det på kort sikt kunne være lønnsomt å innhente flere arbeidere, og øke den menneskelige arbeidsressursen, mens det på lang sikt vil hemme den teknologiske utviklingen og derigjennom bremse økonomisk produktivitet.

Globalisering

Globaliseringsfaktoren omhandler i hvilken grad handel, kapitalflyt og forflytning av arbeidskraft på tvers av grenser mellom land eller regioner øker eller svekkes. Grad av globalisering påvirkes av forhold som handelspolitikk, transport- og tollkostnader, teknologiutvikling særlig for transport og informasjon/kommunikasjon, og forhold knyttet til de viktigste institusjonene, som børser, banker, nasjonale og internasjonale ledelsessystemer og rettsvesen.

Økonomisk politikk

Den økonomiske politikken som påvirkningsfaktor for velstandsutviklingen omhandler i hvilken grad en bygger ned eller opp infrastruktur for handel på tvers av grenser, tollmurer, og i hvilken grad en legger til rette for økt human kapital gjennom utdanning av befolkningen. Mundels trilemma illustrerer de sentrale makroøkonomiske driverne i et samfunn, som er grad av uavhengighet i statlig pengepolitikk, grad av fri kapitalflyt og om en har faste vekslingskurser. Med optimalisert balanse mellom faktorene i Mundels trilemma vil den økonomiske politikken kunne være en driver for økt velstandsutvikling (The Economist, 2016; Ekberg og Tveit i forelesninger, 2021).

Demografi

De demografiske påvirkningsfaktorene omhandler aspekter ved befolkningssammensetningen, så som sammensetning og forhold mellom ulike sosiokulturelle- eller etniske grupper, samt mellom bofaste og ikke-bofaste grupper eller sivilisasjoner.

Oppgave 1b-2. Velstandsutviklingen i Norge og området som i dag er Serbia, Kroatia og Slovenia, i perioden 1800-1941

Jeg vil her sammenlikne velstandsutviklingen i Norge og området som i dag omfatter Serbia, Kroatia og Slovenia i perioden fra ca. 1800 til årene før andre verdenskrig. Jeg vil forklare ulikhetene i velstandsutviklingen ved hjelp av forklaringsfaktorene beskrevet ovenfor.

I hoveddelen av perioden var området som nå er Serbia, Kroatia og Slovenia, under styre av Tyrkia, Ungarn og Østerrike. Allerede i begynnelsen av 1800-tallet var det likevel samfunnskrefter i regionen som trakk i retning av det som skulle bli etableringen av Jugoslavia i 1918 («kongedømmet av serbere, kroater og slovenere» til 1929). Opplevelse av undertrykkelse, særlig i Kroatia under Ungarsk styre, bidro blant annet sterkt til ønsket om et nytt fellesskap. Norge var i samme periode preget av et voksende demokrati, styrkede offentlige institusjoner og selvstendighetsprosesser i relasjonene til Danmark og Sverige, om enn etniske og kulturelle forskjeller var minimale i forhold til situasjonen nord-øst på Balkan. Kildemateriale for denne delen av oppgaven, er foruten Allen (2011) og kursmateriale (som referert ovenfor) flere artikler publisert i Store Norske Leksikon (2021a-f) på nett, om Serbia, Kroatia, Slovenia og Balkans historie, om det tidligere Jugoslavias historie, samt om Norges historie på 1800- og tidlig 1900-tallet- (Sandvik, P. T., 2020; SNL, 2021g).

Geografiske faktorer

Geografisk preges begge land/områder av en lang og tilgjengelig kystlinje, mens innlandet domineres av landbruksarealer og ressurser som mineraler og bergindustri. Hva gjelder nødvendig energi, hadde Norge likevel større tilgang på avgjørende ressurser som for eksempel vannkraft.

Aktuelle handelspartnere var i perioden tilgjengelige for begge land/områder, gjennom sin plassering tett på større handelsnasjoner i øvrige Europa.

Området som i dag er Serbia, Kroatia og Slovenia, geografisk plassert nordøst på Balkanhalvøya, var i tillegg preget av å være et krysningspunkt for ferdsel og handel mellom øst og vest. Nettopp den geografiske plasseringen i krysningsfeltet for handel og ferdsel på Balkanhalvøya, medførte også et urolig og konfliktfylt samfunn, som begrenset optimale vekstforhold for økonomien (SNL, 2021c).

Institusjoner

Når det gjelder institusjoner og styresett var det store forskjeller på landene i perioden. Tross unionstiden med Sverige til 1905, var Norge løsrevet fra Danmark, og hadde egen grunnlov fra 1814. Norge hadde i hovedsak et stabilt og velfungerende demokrati, parlamentarisme fra 1884 og en velfungerende rettsstat. Både bønder og embedtsmenn deltok i demokratiet fra tidlig i perioden, selv om embedtsmennene dominerte til slutten av 1800-tallet.

Om enn det var strid om Norges selvstendighet i forholdet til Danmark og senere Sverige, var det ingen store etniske eller kulturelle motsetninger som kunne betydelig destabilisere institusjonene. Norges Bank ble etablert i 1816, og staten arbeidet målrettet for å økonomisk vekst og en vei ut av den økonomiske depresjonen etter løsrivelsen fra Danmark (Sandvik, P. T., 2020; SNLg, 2021). Området som nå er Serbia, Kroatia og Slovenia var i samme periode preget av å være underlagt og undertrykket av ulike mektige land i nord og sør-øst (Østerrike, Ungarn, Tyrkia), med betydelige kontraster til den nasjonalkulturelle sørslaviske identiteten nord-øst på Balkan. For de mindre sørslaviske landene å være underlagt andre mektige land, innebar for eksempel minimal politisk og økonomisk innflytelse, pålagt bruk av andre språk i administrasjon og skolesystemet, og stor maktpolitisk uro. Som konsekvens av dette, var institusjonene ingen effektiv driver for økonomisk vekst før så sent som i mellomkrigsårene (SNLa-f, 2021).

Kultur

I Norge økte klasseforskjellene i befolkningen med den økonomiske veksten etter 1830. Likevel var det et samfunn med en økende allmenn utdanning, gradvis større likestilling og fellesskap om nasjonal kulturarv. Et sterkt demokrati, økende utdanningsnivå og sysselsetting av kvinner utenfor hjemmet, bidro til den økonomiske veksten i landet (Sandvik, P. T., 2020; SNLg, 2021).

Området som nå er Serbia, Kroatia og Slovenia var i større grad preget av etniske, språklige, kulturelle og religiøse motsetninger og undertrykkelse fra mektigere styrende land. Også etter opprettelsen av «kongedømmet av serbere, kroater og slovenere» var samfunnet et fattig jordbrukssamfunn, med mange etniske og religiøse minoriteter i tillegg til de tre større folkegruppene.

Likevel vokste det gjennom 1800-tallet frem flere nasjonale bevegelser og økende motstand mot Tyrkisk, Østerriksk og Ungarsk styre, som i siste del av perioden ledet til opprettelsen av det tidligere Jugoslavia (SNLa-f, 2021).

Teknologi (-feller)

Når det gjelder teknologiutviklingens innvirkning på velferdsutviklingen i de to landene i perioden, synes utvikling av industrien å ha vokst med rask takt i Norge, særlig etter 1850. Både mangel på nok billig arbeidskraft og gode forhold for industriell og mekanisk utvikling, med tanke på ressurser og samfunnsstrukturer var viktige drivere (Sandvik, P. T., 2020; SNLg, 2021).

I området som nå er Serbia, Kroatia og Slovenia kan det synes å ha vært en noe liknende knapphet på arbeidskraft, men industri og teknologiutvikling ble begrenset av vanskelige forhold knyttet til institusjonene og lav grad av politisk egeninnflytelse. Det tidligere Jugoslavia beskrives som et fattig jordbruksland, som tross noe modernisering og europeisering i løpet av 1800-tallet lå etter med tanke på teknologisk utvikling. Likevel var områdene som var underlagt Østerrike (Habsburg) i større grad industrialisert enn hoveddelen av Serbia som var underlagt Tyrkia (SNLa-f, 2021).

Globalisering

Norsk velstandsutvikling ble understøttet av handelssamarbeid med øvrige Europa og Amerika. Den politiske utviklingen åpnet for gradvis mer liberal handel og tollpolitikk. Det ble også investert i utbygging av skipsfart, jernbane og kommunikasjon. Samlet sørget folkestyret for gode forhold for global handel mellom Norge og en rekke land og regioner over hele verden (Sandvik, P. T., 2020; SNLg, 2021).

For området som nå er Serbia, Kroatia og Slovenia ble globaliseringseffekter begrenset av anstrengte relasjoner både internt i området og til naboland. Det er beskrevet lite sjøfartvirksomhet og begrenset evne til å mobilisere globalisert handel. Begrenset utvikling i industri og vareproduksjon i store deler av området i perioden, har antakelig bidratt til begrensede globaliseringseffekter (SNLa-f, 2021).

Økonomisk politikk

For Norges del har den økonomiske politikken i perioden lagt til rette for stabile og forutsigbare inntekter for staten, samtidig som en har vektlagt ulike former for handelssamarbeid, både med Europa, USA og Asia. En stadig styrking av landes humane kapital, gjennom utdanning og demokratisk styresett har lagt til rette for en høy grad av velstandsutvikling i perioden (Sandvik, P. T., 2020; SNLg, 2021). I området som nå er Serbia, Kroatia og Slovenia ble det i løpet av perioden gjort flere ulike forsøk på økonomiske reformer og politisk styrking av landets økonomiske utvikling. Reformene hadde til hensikt å styrke industrialiseringen og markedsøkonomisk utvikling, men brutto nasjonalprodukt fortsatte å være av de svakeste i Europa. Økende utdanningsgrad og styrket human kapital i siste del av perioden, fikk ikke full effekt for landets velstandsutvikling på grunn av politiske og kulturelle stoppere (SNLa-f, 2021).

Demografi

I Norge har befolkningssammensetningen i hoveddelen av perioden vært relativt homogen, med få motsetninger mellom ulike interne grupper som kunne tenkes å bremse den økonomiske utviklingen. Mot slutten av perioden har landet vært avhengig av noen grad av arbeidsinnvandring på grunn av synkende fødselstall, men dette nådde ikke et nivå som i vesentlig grad bidro til å bremse den økonomiske utviklingen. Den store majoriteten av befolkningen har hele perioden vært bofaste og med delt sosiokulturelt fellesskap (Sandvik, P. T., 2020; SNLg, 2021).

I området som nå er Serbia, Kroatia og Slovenia var befolkningen i høy grad preget av sosiokulturelle og språklige skillelinjer, som har hatt en sterk påvirkning på nasjonal utvikling og politikk. Om enn føderasjonen i hovedsak synes å ha hatt en bofast befolkning, synes mangelen på en felles sosiokulturell identitet å ha bidratt som stopper til økonomisk vekst og velstandsutvikling (SNLa-f, 2021).

Oppgave 2. «Den økonomiske globaliseringen er over»

Til slutt vil jeg her diskutere påstanden «Den økonomiske globaliseringen er over». Som tematisk avgrensning velger jeg å fokusere på den pandemien som

startet ved årsskiftet til 2020, og konsekvensene den har hatt for den økonomiske globaliseringen.

Kilder jeg har benyttet er forelesninger og pensumgjennomgang ved Espen Ekberg (2021) samt pensumlitteratur av O'Rourke (2019) Collier og Dollar (2002) og Bourguignon (2015).

Økonomisk globalisering handler om i hvilken grad økonomisk aktivitet har gjensidige avhengigheter på tvers av grenser mellom land (O'Rourke, 2019). Den måles gjennom grad av handel, bevegelse av arbeidskraft og bevegelse av kapital mellom land i verden (Bourguignon, 2015; Collier & Dollar, 2002). Dette er økonomiske variabler som påvirkes av både politikk, teknologiutvikling, og utviklingen av samfunnsinstitusjonene (Ekberg, 2021). Jeg vil her diskutere påstanden i lys av de tre komponentene i globalisering: handel, arbeidskraft og kapitalflyt, og påvirkningsfaktorene politikk, teknologiutvikling og institusjoner. Nedenfor følger «pro & kontra».

Handel over landegrenser

Politikk:

Verden står fortsatt midt i en pandemi, ved inngangen til 2022. Situasjonen har vart lenge og det er ikke gitt hvor lenge den vil vare. Alle land har opplevd store utfordringer knyttet til forsinkelser i transportsektoren. Mange bedrifter i det internasjonale markedet har blitt svekket eller gått konkurs, som følge av nedstengning og begrensninger i transportmuligheter for både råvarer, ferdigvarer og arbeidskraft. Det samlede utfordringsbildet har gitt økte kostnader i et presset globalt handelsmarked. Nasjonale myndigheter har fått øynene opp for hvilke utfordringer og kostnader som kan være forbundet med å være for avhengig av import av essensielle varer, som medisiner og medisinsk utstyr, mat og energi, men også varer innen andre områder, som teknologi og IT. Samtidig har en hatt svikt i eksportinntekter som følge av de samme driverne.

Det samlede utfordringsbildet vil føre til en mer proteksjonistisk handelspolitikk, der verdens land i større grad innretter seg mot å være selvforsynt og den internasjonale etterspørselen etter både råvarer, ferdigvarer og transport vil synke.

På den andre siden har pandemien ikke bare medført behov for verdens land for å gjøre seg mindre avhengige av internasjonal handel. En stor andel av verdens

befolkning er sysselsatt i det internasjonale handelsmarkedet. En stor andel av markedet knytter seg også til handel med varer som ikke er kritiske for befolkningens grunnleggende overlevelse, men likevel i høy grad er etterspurt og forbundet med en høy og ønsket levestandard.

For å gjenreise verdiskapningen og reetablere virksomheter som gikk tapt da internasjonal handel nær ble stengt over natten, vil nasjonale myndigheter derfor også ønske å stimulere til økt global handelsaktivitet. Om enn vi vil kunne se mer proteksjonistisk handelspolitikk på essensielle varer som medisiner, mat og energi, vil altså andre sektorer se en fortsatt økt globalisering.

Mange land vil videre erfare at det er store kostnader knyttet til å forlate en høy grad av spesialisering i vareproduksjon, og etablere egenproduksjon på et bredere sett av områder. For svekkede nasjonale økonomier vil dette kunne være kostnader en ikke har råd til i en tid der en i større grad enn på lenge må holde nasjonale utgifter nede. I sum vil dette føre til at en likevel i mindre grad satser på nasjonal «selvberging», men heller investerer i å forbedre internasjonalt beredskapsarbeid, for å sikre tilgang på nødvendige varer for fremtidige kriser. Økonomisk integrasjon vil bli benyttet som et tiltak for å forebygge de alvorligste konsekvensene av fremtidens utfordringer. Pandemien som startet i 2020, vil i dette perspektivet bli stå igjen i historien som en mindre de-globalisert periode. I det store bildet vil globaliseringen øke, som effekt av at verdens land ser felles beredskap i å samhandle i enda større grad med hverandre.

Teknologi (transport og informasjon):

Transportsektoren har kanskje mer enn noen annen næring kollapset under pandemien. Transportveier mellom land har brutt sammen som følge både av stengte landegrenser, mangel på arbeidskraft og svikt i etterspørsel etter varer forbundet med forbruk av tjenester som har vært vesentlig begrenset eller stoppet. Den globale krisen har vist at transport over lange avstander og på tvers av landegrenser er sårbar for kriser som rammer mulighet for kontakt mellom mennesker.

På den andre siden har moderne informasjonsteknologi og kommunikasjon hatt en eksplosiv utvikling og kompensert for tapte transportmuligheter. Internasjonal handel og global samhandling har dreid fra tid- og kostnadskrevende transport av mennesker og varer, til internettbasert utveksling av varer og tjenester i stor skala.

Det internasjonale markedet har gjennom en enorm etterspørsel under pandemien, fått et kraftfullt incentiv for internettbasert utveksling av varer og tjenester som ikke forutsetter fysisk transport.

Institusjoner:

Pandemien har vist oss at ulike land i verden har vært ulikt rustet til gjennom sine institusjoner å håndtere konsekvensene for både den nasjonale og den globale økonomien. Land med robuste og velfungerende samfunns- og pengepolitiske institusjoner har i større grad kunnet begrense de skadelige konsekvensene av pandemien for virksomheter og verdiskaping nåde nasjonalt og internasjonalt. Behovet for å sikre seg mot nye kriser og tap av velferd for befolkningen vil kunne trekke i retning av at de nasjonale institusjonene forsterker faktorer som begrenser internasjonal handel, valutaforflytning og forflytning av arbeidskraft, for å sikre nasjonal robusthet i tider som truer velferden.

Samtidig vil, på den andre siden, behovet for internasjonalt samarbeid mellom land i beredskap mot nye globale kriser, trekke i retning av økt internasjonalt samarbeid, både politisk, økonomisk og humanitært. Pandemien er en trussel mot menneskers overlevelse og velferd, som ikke kjenner landegrenser. I lys av dette vil vi se at både nasjonale og flernasjonale institusjoner vil styrke samarbeid i et globalt perspektiv og legge til rette for verdiskaping som understøtter etterspørsel etter internasjonal beredskap.

Forflytning av arbeidskraft

Mennesker som forflytter seg over landegrenser har vært kjernen i trusselen som pandemien har vært og er mot liv, helse og verdiskaping for verdens befolkning. Det mest effektive mottiltaket har vært å betydelig begrense eller stoppe nettopp menneskers bevegelse mellom land. Det smittsomme viruset har rammet internasjonal verdiskaping på en måte som har skapt en enorm etterspørsel etter alternative måter å skaffe varer og tjenester på, så som økt bruk av nasjonal arbeidskraft, teknologiutvikling og digital kommunikasjon. Særlig har den økte tilgangen på digitale formater for samhandling mellom mennesker, vist seg å være et alternativ som sparer tid og kostnader og reduserer risiko. Etterspørselen etter slike alternativ vil vedvare, så lenge kostnadene er lave nok til å utkonkurrere kostnader og risiko forbundet med andre alternativ.

Likevel, på den andre siden vil noen lands økonomi være så hardt rammet av pandemien, at arbeidskraft må forflytte seg mellom land for å finne inntekt som gir akseptable velferdsnivå og overlevelse. Andre land igjen vil ha behov for å importere arbeidskraft, for å kunne få egen verdiskaping på fote, der nasjonal befolkning er for fåtallig eller mangler nødvendig kompetanse for å gjenreise økonomien.

Forflytning av kapital

Behovet for å gjenreise verdiskaping og opprettholde velferd for nasjonal befolkning vil på kort sikt begrense internasjonale investeringer og øke behovet for å skape verdier internt i land. Handelspolitiske tiltak og sterkere styring fra de nasjonale institusjonene vil legge til rette for at det blir mer lønnsomt å investere internt i eget land, fremfor å flytte kapital til internasjonale markeder.

Proteksjonistisk handelspolitikk og gunstige skatte- og avgiftsrammer for nasjonal verdiskaping vil motvirke vekst i global økonomi.

Avhengighet av tilgang på råvarer og arbeidskraft fra det internasjonale markedet vil likevel trekke i retning av at en på sikt vil måtte åpne økonomiene mer mot det internasjonale markedet igjen, fordi kostnadene vil bli for høye ved å begrense investeringer og verdiskaping til å virke bare i den nasjonale økonomien.

Etter hvert som behovet forsvinner for tiltak som begrenser forflytning over grenser og kontakt mellom mennesker, vil etterspørsel etter varer og tjenester som forutsetter et globalt marked øke. Når trusselen mot liv og helse forsvinner vil mennesker på nytt forvente å opprettholde eller øke sin levestandard og velferd, og markedskreftene vil trekke i retning styrket globalisering av økonomi og handel.

Konklusjon for oppgave 2

Globalisering av økonomien gjennom tidene, har utviklet seg i bølger siden starten av 1800-tallet, med en primær periode av de-globalisering og desintegrering i perioden fra ca 1930 til ca 1980. De-globaliseringen var særlig motivert av globale drivere som to verdenskriger og svikt i tillit og åpenhet mellom land. Dette ga konsekvenser for både politikk, teknologitviking og utvikling av institusjoner. Som vi har sett i diskusjonen over, har den globale

pandemien som startet i 2020 også global innvirkning på landenes handelspolitikk, teknologi som transport og kommunikasjon, og behovet for robuste institusjoner med sterk styring av samfunnet.

En kan således argumentere for at pandemien har ført til en de-globalisering og desintegrering av den globale økonomien som vil vedvare, fordi frykten for nye store kriser vil øke landenes frykt for avhengighet av andre.

På den andre siden kan en også argumentere for at de-globaliseringen er en kortvarig reaksjon på en forbigående krise, og at behovet for gjenreising av samfunn, verdiskaping og velferd tvert imot vil gi globaliseringen fornyet kraft og etterlate pandemien som en mindre bølgedal i «den nye bølgen» av globalisering som særlig skjøt fart fra 1980-tallet.

I dette perspektivet vil også pandemien som en global trussel mot menneskers liv og helse, være et eksempel som underbygger behovet for globalt samarbeid og handel som styrket felles beredskap mot nye verdensomgripende kriser.

Oppsummering av oppgavens historiedel

I historiedelen av prosjektoppgaven har jeg først gjort rede for hovedtrekkene i den historiske økonomiske velferdsutviklingen i verden, gjennom beskrivelse av hovedperiodene «Malthusfellen», «Handelsøkonomiene», «Catch up» / «The great divergence» og «The great convergence» med «Big push industrialization».

Dernest har jeg gjort rede for ulike faktorer som kan bidra til at ulike land eller regioner har ulik velstandsutvikling. I tredje del har jeg sammenliknet den økonomiske utviklingen i Norge og området som nå er Serbia, Kroatia og Slovenia i perioden ca. 1800 til ca. 1941, gjennom å sammenstille de beskrevne faktorene for økonomisk vekst i et samfunn.

Til sist har jeg diskutert påstanden «den økonomiske globaliseringen er over» gjennom å en vurdering av koronapandemiens virkning på handel, forflytning av arbeidskraft og forflytning av kapital på tvers av landegrensener.

Makroøkonomi

Innledning til prosjektoppgavens del om makroøkonomi

Prosjektoppgavens to oppgaver i makroøkonomi, dreier seg om å beskrive en periode hvor Norge opplevde negativ økonomisk vekst. Ved hjelp av AD-AS modellen for det makroøkonomiske forholdet mellom samlet etterspørsel (AD) og samlet tilbud (AS), vil jeg synliggjøre og diskutere mulige årsaker til den negative utviklingen. Jeg vil benytte relevant økonomisk teori som understøtter viktige poeng og nyanser.

Oppgaven dreier seg dernest om å diskutere en konkret påstand. Dette for å vise hvordan makroøkonomiske endringer, som knytter seg til etterspørselssiden og tilbudssiden, blir påvirket av ulike finans- eller pengepolitiske tiltak, samt hvordan disse relaterer seg til inflasjon og nasjonale myndigheters tiltak i krisetider.

I historiedelens oppgave to skrev jeg om koronapandemiens effekter på globalisering i internasjonal økonomi. For å knytte en tematisk rød tråd gjennom prosjektoppgaven som helhet, har jeg derfor valgt å koronapandemien også som tema for makroøkonomiens oppgave én, for så å drøfte videre implikasjoner av nasjonale makroøkonomiske tiltak forbundet med krisen, i siste oppgave.

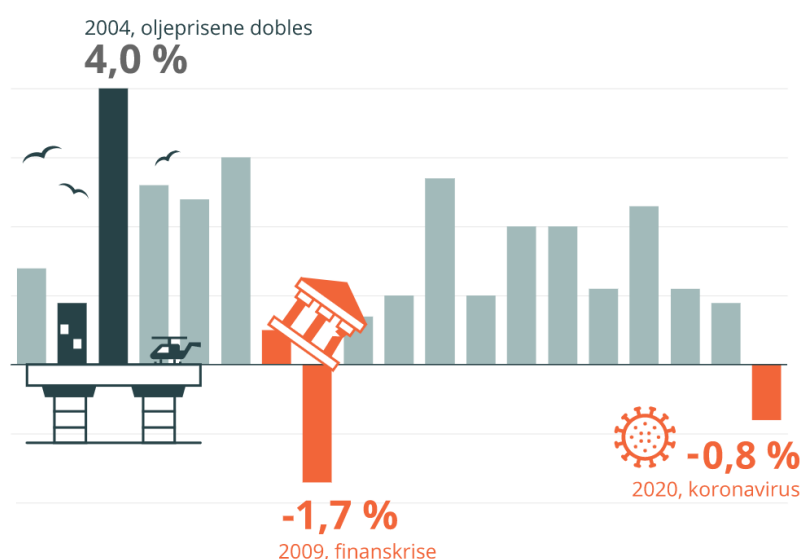
Oppgave 1 En periode hvor Norge opplevde negativ økonomisk vekst

Innledning

For å besvare oppgave 1 i makroøkonomi har jeg valgt perioden 2020 til 2021, også omtalt som «koronakrisen», hvor verden fra årsskiftet til 2020 opplevde en global koronaviruspandemi som medførte stengte samfunn og tilnærmet kollaps i global handel, men også internt i nasjonale økonomier. Pandemien er ikke over, men det foreligger tilstrekkelig informasjon til å besvare oppgaven i lys av utviklingen i nasjonaløkonomien da krisen brått var et globalt faktum.

Brutto nasjonalprodukt (BNP) i Norge for 2020 hadde en nedgang på 0,8% (Statistisk sentralbyrå, 2021). For å tilpasse besvarelsen til oppgavetekstens definerte rammer vil jeg avgrense meg til å anvende AD-AS modellen for å beskrive den negative økonomiske veksten og deretter særlig se på forklaringsfaktorer på etterspørselssiden (Schiller og Gebhardt, 2022, kap.8 og 9). Jeg har valgt den aktuelle nedgangsperioden gjennom å studere Statistisk sentralbyrå (SSB) sin grafiske fremstilling av utviklingen i norsk økonomi siden 2002 (figur 1).

Bruttonasjonalprodukt (BNP). Årlig volumendring, 2002-2020¹

Figur 1.

Derneft har jeg funnet aktuell litteratur for å besvare oppgaven. Som kildemateriale har jeg benyttet pensumlitteratur fra Schiller og Gebhardt (2022) kursinnhold på nett og forelesninger av Anders Tveit (2021) i kurset «Anvendt

økonomi for ledere – globale perspektiver» makroøkonomidelen, samt utvalgte artikler på nett fra SSB (2021) NRK (2020) og Regjeringen (2021).

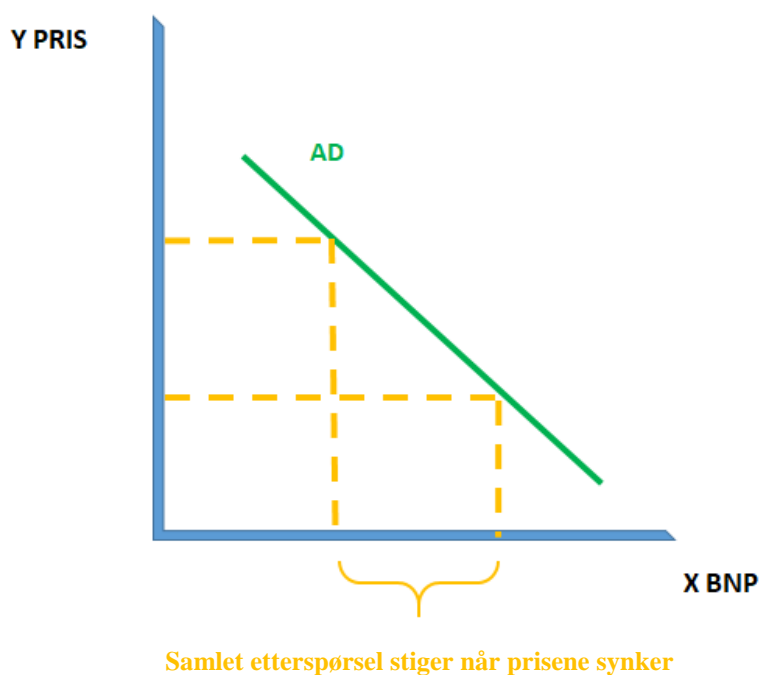
Jeg vil illustrere aktuelle forklaringsfaktorer gjennom en visuell fremstilling av elementene i AD-AS modellen (figur 2 - 4) som jeg så vil bruke som utgangspunkt for videre besvarelse.

Hoveddel - AD-AS modellen

Samlet etterspørsel i et land (AD) kan fremstilles gjennom funksjonen:

$$AD = C+G+I+X-M$$

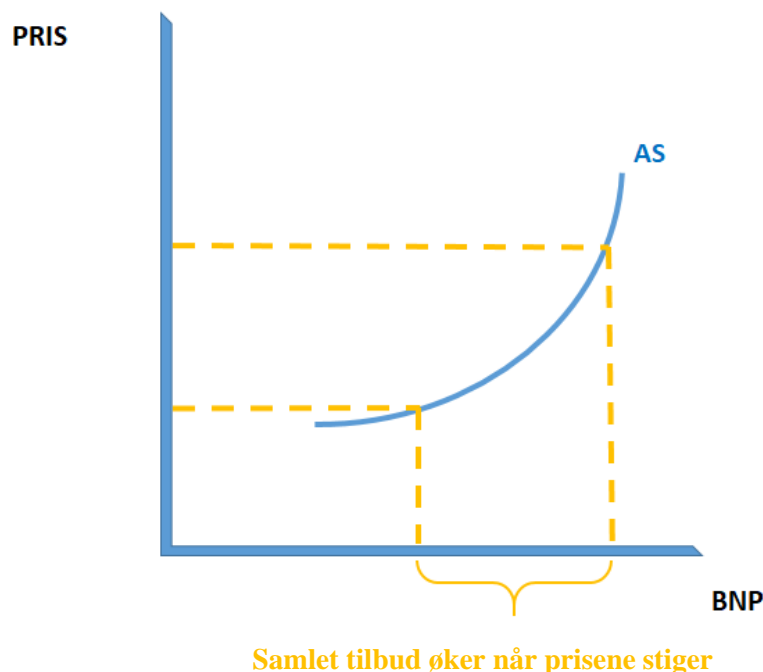
Den høyre siden representerer de fire hovedgruppene av samfunnsaktører som til sammen gir den samlede, eller aggregerte, etterspørselen: C er det private konsumet. G er det offentlige konsumet. I er bedriftenes investeringer og X-M er industriens netto eksport (eksport minus import) (Schiller og Gebhardt, 2022; Tveit, 2021). Visuelt fremstilt er AD en fallende kurve hvor x -aksen er BNP og y-aksen er priser:

Figur 2. Samlet etterspørsel (AD-kurven)

Etterspørselen øker og kurven faller når prisene går ned, fordi en får økt kjøpekraft, konsumet dreier seg mot innenlandshandel og billigere lån forsterker den økte kjøpekraften (Schiller og Gebhardt, 2022; Tveit, 2021).

Samlet tilbud i et land (AS) kan fremstilles visuelt som en stigende kurve som illustrerer samvariasjonen mellom BNP og priser (figur 3).

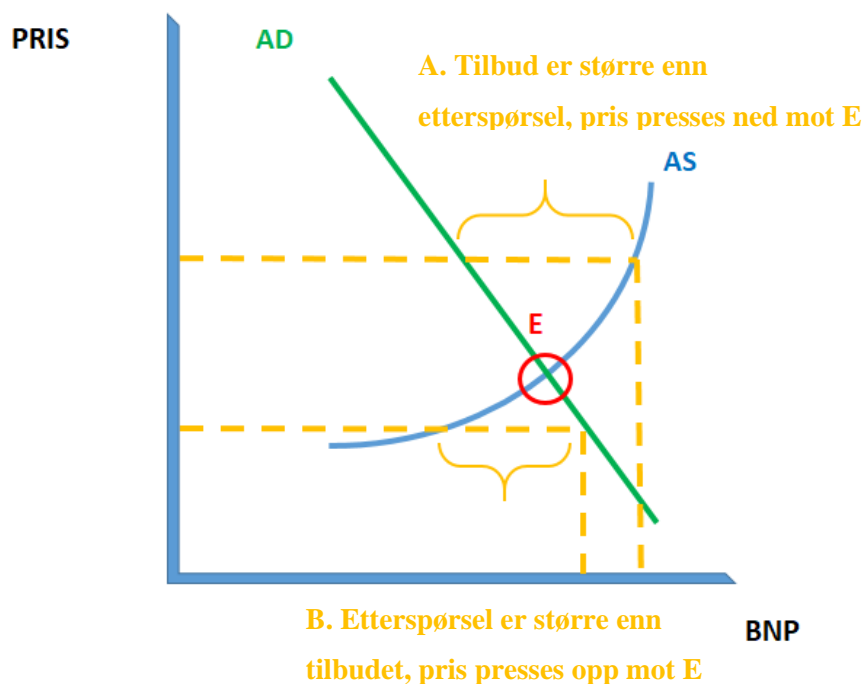
Figur 3. Samlet tilbud

Primære forklaringsfaktorer for den stigende AS-kurven er økte muligheter for fortjeneste (profitt) og forhold knyttet til økte kostnader (Schiller og Gebhardt, 2022; Tveit, 2021).

Fremstilt sammen, utgjør AD- og AS- kurvene AD-AS modellen som i figur 4. Punktet E i figuren illustrerer situasjonen hvor det er likevekt («equilibrium») i markedet, mellom etterspørsel og tilbud for varer og tjenester i et land.

Markedskreftene vil trekke priser og brutto nasjonalprodukt i retning av E dersom situasjonen ikke er likevekt mellom AD og AS. Årsaken til at markedet kommer ut av likevekt kan være interne markedskrefter (konsum eller investeringer), eksterne forhold (global økonomi eller internasjonale hendelser) eller finans- eller pengepolitikk (myndigheters eller sentralbankens beslutninger). For denne oppgaven er det relevant å se på koronapandemien som en slik ekstern hendelse, en «eksogen variabel», som bringer markedet ut av balanse (Schiller og Gebhardt 2022, Tveit, 2021). Da pandemien inntraff, ble både etterspørselen etter og tilbudet av varer og tjenester påvirket, gjennom at konsum og investeringer gikk dramatisk ned på etterspørselssiden (AD), og at blant annet store vansker i

transportsektoren, og med tilgang på arbeidskraft, ga svikt på tilbudssiden (AS) (SSBab, 2021; Regjeringen, 2021; NRK, 2020).

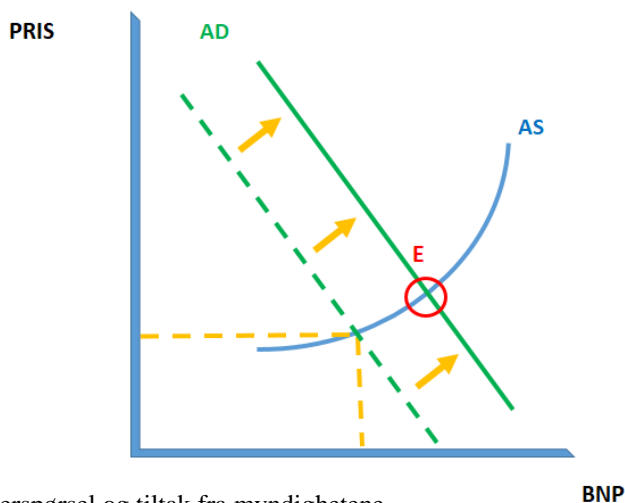
Figur 4. AD-AS modellen, «equilibrium, ubalanse i AD eller AS.

Koronapandemien ga raskt en omfattende og økende svikt i etterspørsel etter varer og tjenester, knyttet særlig til smitteforebyggende tiltak og begrensninger i samfunnet. Både nasjonale myndigheter, privatpersoner og bedrifter innførte tiltak som medførte redusert konsum, reduserte investeringer og redusert eksport (SSBab, 2021; Regjeringen, 2021; NRK, 2020). Dette førte til en situasjon hvor samlet etterspørsel (AD) var betydelig lavere enn samlet tilgjengelig tilbud (AS), som illustrert i figur 4. punkt A.

Modellen illustrerer videre hvordan en slik situasjon vil føre til at markedskreftene presser både priser og produksjonstakt ned, for å komme i likevekt i E.

Konsekvensene, de «endogene variablene», ble sviktende inntekter og redusert behov for arbeidskraft, som raskt ga stor arbeidsledighet og redusert BNP (Schiller og Gebhardt 2022, Tveit, 2021).

Jeg vil i det videre konsentrere meg om forhold knyttet til svikt på etterspørselssiden og konsekvenser av dette. Tidlige økonomiske teoretikere, før 1930, hadde et grunnleggende optimistisk syn som tilsa at økonomien i markedet ville balansere seg selv, uten inngripende tiltak, i retning av stabil økonomisk vekst. Dette er også blitt kalt et «laissez-faire» syn på økonomien. Alle tegn til nedgangstider eller svikt i markedet, ble sett på av de klassiske økonomene som forbigående. Et eksempel på denne økonomiske forståelsen er «Say's lov» som sier at «tilbud skaper etterspørsel». I dette perspektivet ville overskudd på varer eller overskudd på arbeidskraft balansere seg ut selv, ved at det ville skape etterspørsel og arbeidsplasser. «Den store depresjonen» fra 1929-1932 brøt med forventningen hos de klassiske økonomene og banet vei for «etterspørselsside»-orienterte teoretikere som John Maynard Keynes. I løpet av den store depresjonen utviklet han sin teori, om at markedsdrevet økonomi er grunnleggende ustabil i sin natur, og at svikt i samlet etterspørsel ville forårsake høy arbeidsledighet. Både Keyniansk og monetaristisk teori, fokuserer på etterspørselssiden av økonomien, og vil hevde at ubalanse på etterspørselssiden gir negative konsekvenser som inflasjon og arbeidsledighet, gjennom svikt i BNP og stor prisvekst (Schiller og Gebhardt, 2022).

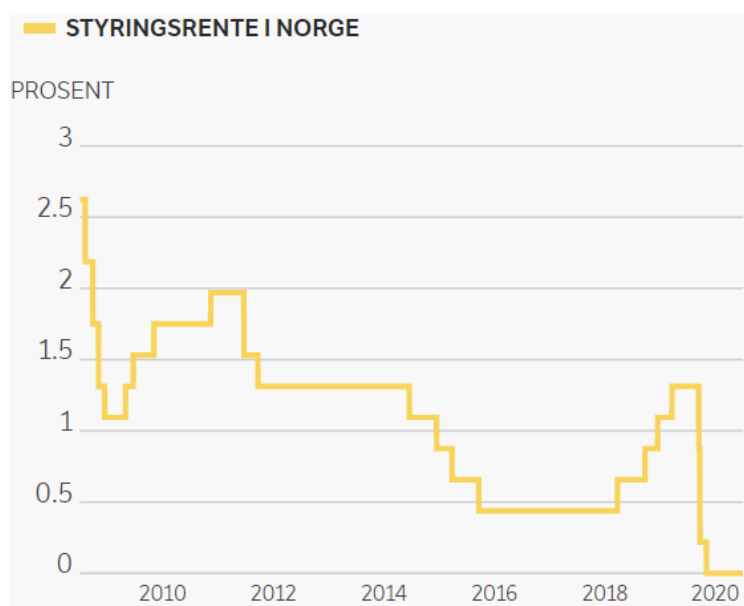
Figur 5. Svikt i etterspørsel og tiltak fra myndighetene.

Etterspørselssideteoriene beskriver grunnleggende sett hva som skjedde i Norsk økonomi i 2020. Jeg vil nå beskrive hvordan tiltak Norske myndigheter gjorde i møte med de økonomiske effektene av pandemien, var forenlige med økonomiske teorier om tiltak som har til formål å kompensere for svikt i etterspørsel.

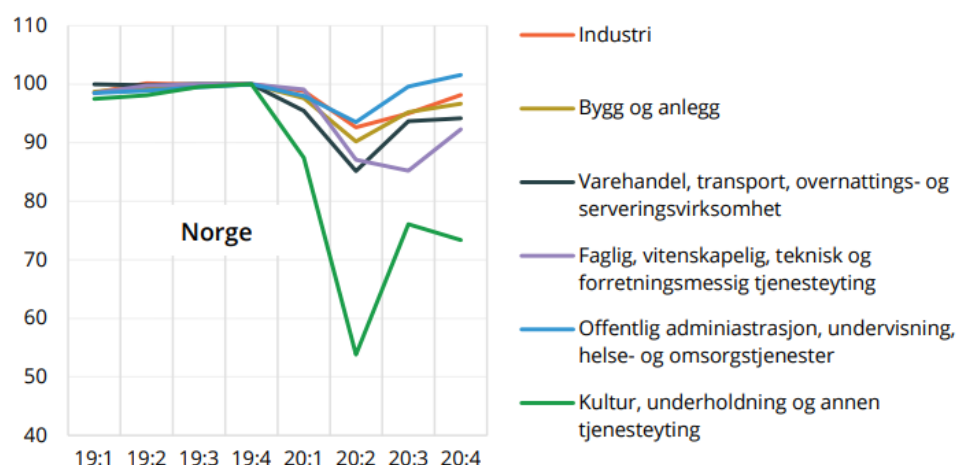
Figur 5. viser den svekkede samlede etterspørselen i 2020 som en stiplede grønn AD-kurve. Den stiplede oransje linjen viser nytt nivå for priser og BNP, forenlig

med lavkonjunktur i økonomien. De oransje pilene illustrerer tiltak som norske myndigheter satte inn for å øke den samlede etterspørselen.

Tiltak fra myndighetenes side for å øke etterspørselssiden var for eksempel, økt offentlig konsum, lave rentenivåer (figur 6.) og økonomisk støtte for å opprettholde privat konsum/kjøpekraft og bedrifters investeringer, på et nivå høyere enn det ellers ville vært. Eksempler på dette er ulike typer kompensasjon for inntektstap, og lavere skattebelastning (SSB, 2021), særlig til privatpersoner som ble arbeidsledige og særlig utsatte næringer som f.eks. kultur og underholdningsbransjen, varehandel, transport, hotell- og restaurantnæringene (figur 7.)

Figur 6. Styringsrente i Norge. Kilde: nrk.no

Figur 7. Bruttoprodukt i utvalgte næringer. Indeksert volumutvikling. Kilde: regjeringen.no

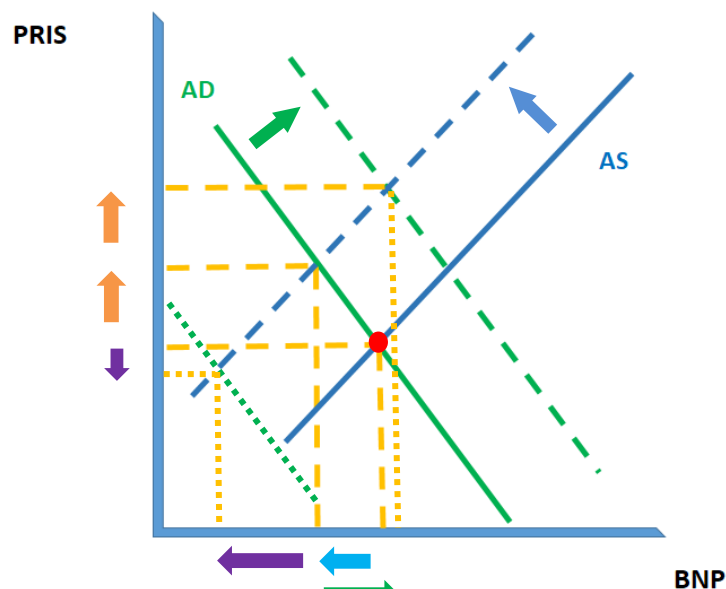
Konklusjon

I sum fremstår tiltakene fra Norske myndigheter særlig forenlige med økonomiske teorier med fokus på etterspørselssiden i makroøkonomien, som Keynes og monetaristene. Likevel kan en argumentere for at tiltak som kompensasjon til bedriftene og industrien for inntektstap, senket styringsrente og reduserte skattenivåer, også har stimulert tilbudssiden ved å bidra til opprettholdt aktivitet og investeringer, og derigjennom motvirket enda større arbeidsledighet og etterspørselssvikt ved redusert kjøpekraft (Schiller og Gebhardt, 2021).

Oppgave 2 «Bruk av økonomiske virkemidler i forbindelse med korona pandemien vil føre til inflasjon»

Innledning

Vi har sett i presentasjonen av AD-AS modellen i oppgaven ovenfor, hvordan eksogene sjokk på økonomien, kan påvirke AD og gi negative endogene konsekvenser både, både for BNP, priser, arbeidsledighet, videre utvikling av økonomien og internasjonal økonomisk balanse. I denne oppgaven vil jeg diskutere påstanden «Bruk av økonomiske virkemidler i forbindelse med korona pandemien vil føre til inflasjon» og illustrere de viktigste momentene ved bruk av AD-AS modellen.

Figur 8. AD-AS modellen. Skift i AD og AS. Inflasjon

Jeg vil benytte kildemateriale fra pensumgjennomgang av Anders Tveit (2021) og fra Schiller og Gebhardt (2022). Jeg vil benytte illustrasjoner tilpasset fra figurer som benyttet av både Tveit (2021) og Schiller og Gebhardt (2022).

Hoveddel

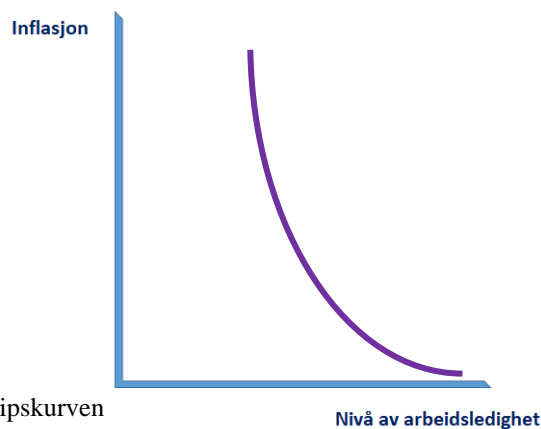
Som i oppgave 1, vil koronapandemien her være definert som et negativt eksogent sjokk på økonomien (bl.a. gjennom redusert konsum, reduserte investeringer og redusert eksport). I modellen og figur 8 er utgangspunktet når sjokket inntreffer, illustrert med equilibrium i det røde punktet hvor AD og AS kurvene krysser hverandre (heltrukken grønn og blå linje).

De negative konsekvensene fører til et redusert samlet tilbud som følge av økte kostnader for bedriftene, eller at de ikke lenger greier opprettholde drift. Dette er illustrert i modellen ved et skift for AS kurven (den stiplede blå linjen) til venstre, «all bad news» ifølge Schiller og Gebhardt (kap. 16, 2021). Med dette menes at i tillegg til at en stor negativ hendelse har inntruffet (pandemi, krig, naturkatastrofe eller liknende) vil et venstreskift for AS-kurven føre til økte priser (oransje pil opp) og redusert verdiskapning (oransje pil til venstre).

En vanlig tilnærming for nasjonale myndigheter for å motvirke de negative endogene konsekvensene av eksogene sjokk mot økonomien, er en ekspansiv økonomi med tiltak som påvirker etterspørselssiden (AD) i positiv retning (Tveit, 2021). Tiltakene kan være lavere renter, skatteletter, økonomisk støtte, og økt offentlig konsum. Slike tiltak er illustrert i figur 8 med et skift til høyre for AD kurven (den stiplede grønne linjen) som illustrerer økt samlet etterspørsel, som følge av inngripen fra nasjonale myndigheter. Dette vil gi positiv vekst i verdiskapningen (blå pil til høyre), men vil samtidig gi ytterligere økt inflasjon (oransje pil opp).

Til sist illustrerer figur 8 også hva som skjer dersom nasjonale myndigheter skulle forsøkt å bremse inflasjon, gjennom tiltak som svekker etterspørselen i en situasjon der det er svikt i samlet tilbud. Dette er illustrert som et skift til venstre for AD kurven (grønn prikket linje). Dette ville gitt lavere priser og dempet inflasjon (lilla pil ned), men samtidig rammet verdiskapningen ytterligere, og ført den nasjonale økonomien inn i en ytterligere svekket situasjon (lilla pil til

venstre). Lavere inflasjon står også i et inverst samvariasjonsforhold med nivå av arbeidsledighet, som illustrert i «Phillipskurven» (figur 9.), utviklet av økonomen Alban W. Phillips i 1958 (Schiller og Gebhardt, 2022).

Figur 9. Phillipskurven

Økonomiske teorier med betydning for diskusjonen

I figur 8 har jeg for å tydeliggjøre poengene illustrert AS kurven som en lineær funksjon mellom pris og GDP for samlet tilbud. Dette er imidlertid en betydelig visuell forenkling av komplekse makroøkonomiske sammenhenger.

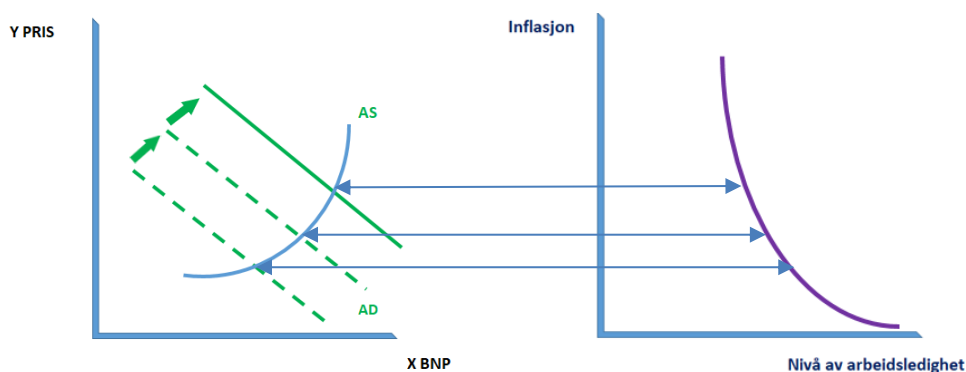
Schiller og Gebhardt (kap. 16, 2022) beskriver hvordan ulike økonomiske teoretikere har fremmet ulike perspektiver på hvordan AS kurven best bør visualiseres. I Keynes sin tradisjon, er AS kurven fremstilt som en horisontal kurve. Dette innebærer en modell hvor endringer i samlet etterspørsel (AD) bare gir endringer i GDP, men ikke påvirker priser eller inflasjon. I en monetaristisk tradisjon er derimot AS kurven illustrert som en vertikal kurve som følge av at en ser verdiskapning (GDP) som uavhengig av finans- eller pengepolitiske inngrep. I dette perspektivet anser man at økende priser ikke vil føre til økt tilbud eller produksjon, fordi kostnadene ved økt produksjon vil stige samtidig.

Konsekvensen blir at en bare ser prisendringer som det sannsynlige utfallet av endret etterspørsel (AD). Som vi så i oppgave 1 bekrefter begge perspektivene på AS kurven, at både Keynes og monetaristene har sitt primære fokus på etterspørselssiden i sine økonomiske teorier.

Figurene 3 til 5 ovenfor i oppgaven, viser AS kurven illustrert som en hybrid mellom en Keyniansk og en monetaristisk visualisering. Den hybride AS kurven illustrerer en tredje modell for hvordan forholdet mellom verdiskapning og priser

samvarierer ved ulike nivå av samlet tilbud. En hybrid fremstilling av AS er i stand til å illustrere hvordan effekten av finans- og pengepolitiske tiltak, er en funksjon av hvor nær man er optimal sysselsetting i samfunnet. Den hybride AS kurven er nærmere en horisontal akse jo lenger til venstre vi er på x-aksen (lavere GDP og lavere sysselsetting) og blir i økende grad en nær vertikal akse jo lenger til høyre vi er på x-aksen (høyere GDP og høyere sysselsetting). Dette illustrerer at tiltak som bringer sysselsettingen mot et maksimum, også øker sannsynligheten for prisstigning og inflasjon.

Phillipskurven i figur 9 og til høyre i figur 10, er som forklart av Schiller og Gebhardt (kap 16, 2022) et uttrykk for alle mulige punkter av equilibrium mellom AD og AS kurven. Når AS visualiseres som en hybrid buet og stigende kurve (som i figur 3 – 5 og til venstre i figur 10) og AD skifter mot høyre (grønn pil oppover: samlet etterspørsel øker, og samlet tilbud øker til equilibrium), stiger verdiskapning og arbeidsledighet synker, men priser og inflasjon øker samtidig.

Figur 10. Økt samlet etterspørsel og forholdet til Phillipskurven

Det følger imidlertid også av dette, at dersom premissene i nasjonaløkonomien endres, slik at AS kurven får et skift til høyre, får Phillipskurven samtidig et skift til venstre. Forklaringen er at et AS skift til høyre gir både økt verdiskapning, lavere arbeidsledighet og lavere priser. Phillipskurvens skift til venstre illustrerer at det blir et svakere forhold mellom inflasjon og grad av arbeidsledighet, en positiv utvikling for økonomien.

Konklusjon

Oppsummert vil jeg konkludere med at en på kort sikt kan argumentere for at nasjonale tiltak som stimulerer etterspørselssiden i markedet, faktisk vil føre til inflasjon. Altså en støtte til påstanden som innledet oppgaven.

Samtidig er det likevel slik at en ekspansiv økonomi også legger til rette for at det kan oppstå grunnleggende premissendringer for de makroøkonomiske modellene. For eksempel vil tiltak som stimulerer til økt etterspørsel (AD skift til høyre), ikke bare gi prisvekst og inflasjon, men også bidra til økt sysselsetting og redusere arbeidsledighet, som igjen vil styrke kjøpekraft og gi handlingsrom for investeringer og sparing.

På lengre sikt vil slik påvirkning på markedet kunne muliggjøre premissendringer så som innovasjoner innen teknologi, transport eller nye og bedre produksjonsmetoder. Over tid vil en kunne oppnå en situasjon hvor det slik ligger til rette for et skift mot høyre for AS-kurven, «all good news» ifølge Schiller og Gebhardt (kap. 16, 2021). Et skift til høyre for AS kurven vil gi både redusert inflasjon og redusert arbeidsledighet, som følge av økt verdiskapning (GDP).

Oppsummering av prosjektoppgavens del om makroøkonomi

I prosjektoppgavens del om makroøkonomi har jeg i oppgave én vist hvordan koronapandemien som eksogent sjokk på nasjonaløkonomien påvirket samlet tilbud og samlet etterspørsel, med særlig fokus på etterspørselssiden. Jeg benyttet AD AS modellen til å illustrere forhold som påvirker tilbud og etterspørsel, samt hvordan nasjonale tiltak kan benyttes for å bremse de negative endogene konsekvensene for samfunnet. I oppgave to har jeg vist hvordan ekspansive økonomiske virkemidler kan gi økt inflasjon, og diskutert dette i lys av andre makroøkonomiske mekanismer, som vil kunne oppstå på lengre sikt eller som følge av premissendringer for modellene. Også her tok jeg utgangspunkt i AD AS modellen som visualisering av de ulike momentene. Jeg har gjort rede for ulike teoretiske tilnærminger til forståelsen av samlet tilbud og samlet etterspørsel, samt hvordan forholdet mellom inflasjon og arbeidsledighet samvarierer med forholdet mellom tilbud og etterspørsel. Samtidig har vi sett at forholdet mellom inflasjon og arbeidsledighet påvirkes av positive premissendringer for tilbudskurven.

Referanseliste

Bourguignon, F. (2015) *The Globalization of Inequality*. Princeton

Collier, P. & Dollar, D. (2002) *Globalization, Growth and Poverty*, kap. 1, World Bank.

Ekberg, E. (2021) Forelesninger i økonomisk historie høstsemester 2021, «Anvendt økonomi for ledere, globale perspektiver» BI.

NRK (2020) Slik rammer koronaviruset norsk økonomi, <https://www.nrk.no/korona/slik-rammes-norsk-okonomi-1.14960213>

O'Rourke, Kevin (2019) Economic history and contemporary challenges to globalization. *The Journal of Economic History*, 79.2.2019

Regjeringen (2021) Økonomisk utvikling gjennom Covid-19. Rapporter 2021/14 <https://www.regjeringen.no/contentassets/5d388acc92064389b2a4e1a449c5865e/no/sved/17bougroug.pdf>

Sandvik, P. T. (2020) Hvordan kom Norge ut av fattigdommen? UiO nettside https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1561_hvordan-kom-norge-ut-av-fattigdommen-.html

SSB (2021a) Slik har koronapandemien påvirket norsk økonomi, <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/slik-har-koronapandemien-pavirket-norsk-okonomi>

SSB (2021b) COVID-19, tapt verdiskaping og finanspolitikkenes rolle, <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/covid-19-tapt-verdiskaping-og-finanspolitikkenes-rolle>

Store Norske Leksikon (2021a) Økonomi og næringsliv i det tidligere Jugoslavia, https://snl.no/%C3%98konomi_og_n%C3%A6ringsliv_i_det_tidligere_Jugoslavia

Store Norske Leksikon (2021b) Jugoslavias historie, https://snl.no/Jugoslavias_historie

Store Norske Leksikon (2021c) Balkans historie, https://snl.no/Balkans_historie

Store Norske Leksikon (2021d) Slovenias historie,
https://snl.no/Slovenias_historie

Store Norske Leksikon (2021e) Serbias historie, https://snl.no/Serbias_historie

Store Norske Leksikon (2021f) Kroatias historie, https://snl.no/Kroatias_historie

Store Norske Leksikon (2021g) Norsk historie fra 1815 til 1905,
https://snl.no/Norsk_historie_fra_1815_til_1905

The Economist (Online); London (Sep 10, 2016). *What is the impossible trinity?:
The Economist explains economics*

Tveit, A. (2021) Forelesninger i makroøkonomi høstsemester 2021, «Anvendt økonomi for ledere, globale perspektiver» BI.